

ANADOLU'NUN KAPILARI TÜRLERE AÇILIYOR**Anadolu'ya İlk Akınlar ve Keşifler**

- Anadolu, verimli toprakları, su kaynakları ve önemli ticaret yolları üzerinde olması nedeniyle her zaman ilgi çekmiştir.
- Türklerin Anadolu'ya gelişi tesadüf değil, planlı bir yerleşme politikasının sonucudur.

Çağrı Bey Dönemi (1015-1021):

- Türkler Anadolu'ya ilk olarak Büyük Selçuklu Devleti döneminde yerleşmek için değil, bölgeyi tanımak (keşif) amacıyla gelmişlerdir.

Pasinler Savaşı (1048):

- **Büyük Selçuklu Devleti** ile **Bizans (Doğu Roma)** arasındaki ilk büyük savaştır.
- Bu zaferle Bizans'ın gücü kırılmış ve **Anadolu'nun kapıları yavaş yavaş aralanmıştır.**

Anadolu'nun Tapusu:**Malazgirt Zaferi (26 Ağustos 1071)**

- Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan önderliğindeki Selçuklu ordusu, kendisinden çok daha kalabalık olan Bizans ordusunu (İmparator Romen Diyojen) **Turan Taktiği (Hilal Taktiği)** ile mağlup etmiştir.

Malazgirt Zaferi'nin Sonuçları:

- "Anadolu'nun kapıları Türklere tamamen açıldı."
- Anadolu'da İlk Türk Beylikleri kurulmaya başlandı.
- Bizans, Avrupa'dan yardım isteyince Haçlı Seferleri'ne zemin hazırlandı.
- Türklerin batıya ilerleyişi hızlandı.

Anadolu'da İlk Türk Beylikleri

- ❖ Malazgirt'ten sonra Sultan Alp Arslan, komutanlarına "**Gidin ve fethettiğiniz yerler sizindir**" diyerek Anadolu'nun hızlıca Türkleşmesini sağlamıştır.

Beylik Adı	Kurulduğu Yer	Önemli Eseri / Özelliği
Saltuklular	Erzurum ve çevresi	Anadolu'daki ilk Türk beyliğidir. Erzurum Üç Kümbetler, Mama Hatun Külliyesi.
Danışmentliler	Sivas, Tokat, Kayseri	En güçlü beyliktir. Anadolu'nun ilk medresesi olan Yağıbasan Medresesi'ni kurdular.
Mengücekliler	Erzincan, Divriği	Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir).
Artuklular	Mardin, Batman, Hasankeyf	Dünyanın en büyük taş kemerli köprüsü olan Malabadi Köprüsü'nü yaptılar.
Çaka Beyliği	İzmir ve çevresi	İlk Türk denizci beyliğidir. Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş yılı (1081) kabul edilir.

Bu Beyliklerin Ortak Amacı:

- ❖ **Anadolu'yu imar etmek (camiler, medreseler, köprüler yaparak bayındır hale getirmek) ve dış saldırılara (özellikle Haçlılara) karşı korumaktır.**

Türkiye Selçuklu Devleti (1075-1308)

- **Kutalmışoğlu Süleyman Şah** tarafından **İznik** merkezli kurulmuştur. (Daha sonra başkent **Konya**'ya taşınmıştır).

Miryokefalon Savaşı (1176):

- Bizans'a karşı kazanılan bu büyük zaferle "**Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir.**"
- Bizans artık Türkleri Anadolu'dan atamayacağını anlamış ve savunmaya çekilmiştir.

Konya:

- Selçukluların en önemli başkentidir.
- Bugün şehirde gördüğümüz **Alaeddin Camii, Karatay Medresesi** gibi eserler bu dönemin mührüdür.

Anadolu'da Sosyal ve Kültürel Hayat

- Türkler Anadolu'ya sadece savaşmak için gelmediler; burayı yeni bir vatan yaptılar.
- Konut ve Şehir: Türkler kalelerin yanına yeni mahalleler kurmuş, eski kaleleri onarmış ve "**kale-kent**" yapısını geliştirmişlerdir.
- **Yemek Kültürü:** Tandır ekmeği, çökelek, bal, pekmez ve etli yemekler (keşkek gibi) Selçuklu sofralarının vazgeçilmezidir.
- **Oyunlar:** Çocuklar mangala, aşık oyunu ve çelik-çomak gibi oyunlarla vakit geçirirdi.
- **Düğünler:** Atların süslediği, kopuz eşliğinde türkülerin söylendiği coşkulu törenler yapılırdı.

Bilgi Notu: Anadolu'nun Türkleşmesi sadece askeri zaferlerle değil; kurulan vakıflar, medreseler, hastaneler (darüşşifalar) ve hoşgörülü yönetim anlayışıyla gerçekleşmiştir.

Anadolu'da Ticaretin Merkezi: Kervansaraylar

- Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu'yu dünya ticaretinin merkezi haline getirmek için çok önemli adımlar atmıştır.
- **Kervansaray Nedir?:** Ticaret yolları üzerinde, kervanların konaklaması için inşa edilen devasa yapılardır.
- **Sosyal Devlet Anlayışı:** Kervansaraylarda yolcular (din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin) 3 gün boyunca ücretsiz konaklar, yemek yer ve hayvanlarının bakımını yaptırıldı.
- **Ticaret Sigortası:** Dünyada ilk kez Selçuklular, zarara uğrayan tüccarların kayıplarını devlet hazinesinden karşılayarak bir nevi "**sigorta**" sistemi başlatmışlardır. Bu uygulama ticareti çok canlandırmıştır.

Anadolu'yu Aydınlatanlar: Gönül Erleri

- Anadolu'nun sadece kılıçla değil, sevgi ve hoşgörüyle de vatan olmasını sağlayan manevi mimarlar vardır:
- **Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî:** "Gel, ne olursan ol yine gel" diyerek insan sevgisini ve hoşgörüünü yaymıştır. Eserlerini Konya'da yazmıştır.
- **Hacı Bektaş-ı Velî:** "Bir olalım, iri olalım, diri olalım" diyerek birlik ve beraberliği öğütlemiş, Anadolu insanının kardeşçe yaşamasını sağlamıştır.
- **Yunus Emre:** Türkçeyi en güzel şekilde kullanarak sevgi, barış ve kardeşlik şiirleri söylemiştir.

Selçuklu Mimari Sanatı ve Eserler

- Selçuklular, fethettikleri şehirleri imar ederek buralara Türk-İslam mührünü vurmuşlardır.
- **Külliye:** Caminin merkezinde olduğu; hamam, medrese, kütüphane ve hastaneden (darüşşifa) oluşan yapılar topluluğudur.
- **Darüşşifa (Hastane):** Selçuklularda sağlık hizmetlerine çok önem verilirdi. Özellikle ruh sağlığı hastalıklarının müzik ve su sesiyle tedavi edildiği bilinen **Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası (Kayseri)** çok ünlüdür.

Kümbet: Türklerin çadır kültüründen esinlenerek yaptıkları anıt mezarlardır.

HAÇLI SEFERLERİ:

- Türklerin Anadolu'yu yurt edinme süreci Büyük Selçuklular ile başlamış, ancak bu ilerleyiş Batı dünyasını (Avrupa) rahatsız etmiştir.
- XI. ve XIII. yüzyıllar arasında Hristiyan dünyasının birleşerek İslam dünyası üzerine yaptığı bu saldırılara **Haçlı Seferleri** denir.

Haçlı Seferleri'nin Nedenleri

- ❖ Avrupalılar bu seferleri düzenlerken üç temel alanı hedeflemişlerdir:

Siyasi Nedenler:

- Malazgirt Zaferi'nden sonra Türklerin Anadolu'da durdurulamayan yayılmaları üzerine Doğu Roma (Bizans) imparatorlarının Papa'dan askeri yardım istemesi.
- Türklerin Anadolu'daki ilerleyişini kesmek ve onları bu coğrafyadan tamamen atmak.

Dini Nedenler:

- Müslümanların elinde bulunan Kudüs, Antakya ve İznik gibi kutsal şehirleri Hristiyanların geri almak istemesi.
- Papa'nın savaşa katılanlara cennet vaat etmesi ve din adamlarının halkı savaşa kışkırtması.

Ekonomik Nedenler:

- İslam dünyasının o dönemdeki refah ve zenginliğine (İpek ve Baharat yolları gibi) fakirlik içindeki Avrupalıların sahip olma arzusu.

Seferlerin Gelişimi ve Kronolojisi**I. Haçlı Seferi(1096):**

- Doğu Roma imparatorunun çağrısıyla ilk Haçlı ordusu İstanbul'a ulaştı.
- Bu en kalabalık ve sonuç alan seferdir.
- Müslümanlar yenildi.
- Türkiye Selçuklu Devleti başkentini İznik'ten Konya'ya taşıdı.

II. Haçlı Seferi(1147):

- Musul-Halep Atabeyi İmadüddin Zengi'nin Urfa'yı Haçlılardan geri alması üzerine düzenlendi.
- Müslümanların zaferiyle sonuçlandı.

III. Haçlı Seferi(1189):

- Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs Haçlı Krallığı'na son vererek Kudüs'ü geri alması üzerine Avrupa tekrar harekete geçti.
- Selahtini Eyyübi Haçlıları geri püskürttü.

IV. Haçlı Seferi (Amacından Sapan Sefer) 1204: Bu seferde Haçlılar, Müslümanlar üzerine gitmek yerine kendi dindaşları olan Bizans'ın başkenti İstanbul'u istila edip yağmaladılar.

Haçlı Seferleri'nin Sonuçları

- ❖ Savaşlar askeri olarak Türklerin zaferiyle sonuçlansa da dünya tarihinde büyük değişimlere yol açtı:

Dini Sonuçlar:

- Kiliseye ve din adamlarına duyulan güven azaldı (çünkü vaat edilen zafer kazanılamadı).

Siyasi Sonuçlar:

- Derebeylik (feodalite) sistemi zayıfladı; bu durum Avrupa'da merkezi krallıkların güçlenmesine yol açtı.
- Türklerin batıya ilerleyişini bir süreliğine durakladı ancak Anadolu'dan atılamadılar.

Ekonomik Sonuçlar:

- Akdeniz limanları (Marsilya, Venedik, Cenova) ticaret sayesinde önem kazandı.
- Doğu ve Batı arasındaki ticaret arttı; Avrupalılar şeker, fildişi ve baharat gibi ürünleri tanıdı.

Teknik ve Kültürel Sonuçlar (En Kalıcı Etki):

- İslam dünyasından öğrenilen kağıt, barut, pusula ve matbaa gibi teknik buluşlar Avrupa'ya taşındı.
- Bu teknikler, Avrupa'nın gelecekteki bilimsel ve coğrafi keşiflerine zemin hazırladı.

Anadolu'nun Savunulmasında Türklerin Rolü

- Türkiye Selçuklu Devleti ve İlk Beylikler (Saltuklular, Danişmentliler vb.) kendi aralarındaki çekişmeleri bir kenara bırakarak Haçlılara karşı birlikte mücadele etmişlerdir.
- **Miryokefalon Savaşı (1176):** Haçlı saldırılarıyla zayıflayan Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma umudu

I. BÖLÜM: ANADOLU'NUN TÜRKLEŞME SÜRECİ VE KÜLTÜREL MİRAS

1. Türklerin Anadolu'ya gelişinin planlı bir yerleşme politikasının sonucu olduğunu gösteren ilk faaliyet nedir?

Cevap: Çağrı Bey döneminde (1015-1021) yapılan ve bölgeyi tanımayı amaçlayan keşif akınlarıdır.

2. Bizans'ın gücünün kırıldığı ve Anadolu'nun kapılarının Türklere aralandığı ilk büyük savaş hangisidir?

Cevap: 1048 yılında yapılan Pasinler Savaşı'dır.

3. "Anadolu'nun kapıları Türklere tamamen açıldı" ifadesi hangi zafer için kullanılır?

Cevap: 1071 Malazgirt Zaferi için kullanılır.

4. Malazgirt Zaferi'nden sonra Sultan Alp Arslan'ın komutanlarına "Fethettiğiniz yerler sizindir" demesinin temel amacı nedir?

Cevap: Anadolu'nun hızlı bir şekilde fethedilmesini ve Türkleşmesini sağlamaktır.

5. Erzurum ve çevresinde kurulan Anadolu'daki ilk Türk beyliği hangisidir?

Cevap: Saltuklular.

6. Anadolu'nun ilk medresesi olan Yağlıbasan Medresesi'ni hangi beylik kurmuştur?

Cevap: Danişmentliler.

7. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası hangi beyliğe aittir?

Cevap: Mengücekliiler.

8. Artukluların Mardin ve çevresinde inşa ettiği, dünyanın en büyük taş kemerli köprüsü hangisidir?

Cevap: Malabadi Köprüsü.

9. İlk Türk denizci beyliği hangisidir ve neden önemlidir? Cevap: Çaka Beyliği'dir; Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş yılı (1081) bu beylikle ilişkilendirilir.

10. Anadolu'daki ilk Türk beyliklerinin ortak amaçları nelerdir?

Cevap: Anadolu'yu imar etmek (camiler, medreseler yaparak bayındır hale getirmek) ve dış saldırılara (özellikle Haçlılara) karşı korumaktır.

11. "Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir" denilen savaş hangisidir?

Cevap: 1176 Miryokefalon Savaşı.

12. Selçuklu mimarisinde cami merkezli olan; hamam, medrese ve hastaneden oluşan yapı topluluğuna ne denir?

Cevap: Külliye.

13. Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası'nın (Kayseri) tıp tarihindeki önemi nedir?

Cevap: Özellikle ruh sağlığı hastalıklarının müzik ve su sesiyle tedavi edildiği ünlü bir sağlık merkezidir.

14. Kervansaraylarda yolculara sunulan "sosyal devlet" uygulaması nasıldır?

Cevap: Yolcular din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin 3 gün boyunca ücretsiz konaklar, yemek yer ve hayvanlarının bakımını yaptırırdı.

15. Dünyada ilk kez Selçuklular tarafından uygulanan "Ticaret Sigortası" nedir?

Cevap: Zarara uğrayan tüccarların kayıplarının devlet hazinesinden karşılanması sistemidir.

16. Anadolu'nun sevgi ve hoşgörüsüyle vatan olmasını sağlayan "Gönül Erleri"nden üç tanesini yazınız.

Cevap: Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Velî ve Yunus Emre.

17. Haçlı Seferleri'nin temel siyasi nedeni nedir?

Cevap: Türklerin Anadolu'daki ilerleyişini durdurmak ve onları Anadolu'dan tamamen atmaktır.

18. IV. Haçlı Seferi neden "amacından sapan sefer" olarak adlandırılır?

Cevap: Haçlılar Müslümanlar yerine kendi dindashları olan Bizans'ın başkenti İstanbul'u istila edip yağmaladıkları için.

19. Haçlı Seferleri'nin teknik ve kültürel sonuçları nelerdir?

Cevap: İslam dünyasından öğrenilen kağıt, barut, pusula ve matbaa gibi buluşlar Avrupa'ya taşınmıştır.

20. Haçlı Seferleri sonucunda Avrupa'da hangi siyasi sistem zayıflamıştır?

Cevap: Derebeylik (feodalite) sistemi zayıflamış, merkezi krallıklar güçlenmiştir.

✚ **Malazgirt Zaferi'nden (1071) sonra Sultan Alp Arslan'ın komutanlarına "Gidin ve fethettiğiniz yerler sizindir" talimatını vermesinin, Anadolu'nun Türkleşme süreci üzerindeki temel etkisini açıklayınız.**

CEVAP: Anadolu'da İlk Türk Beyliklerinin kurulmasına ve Anadolu'nun çok daha hızlı bir şekilde Türkleşmesine ve imar edilmesine yol açmıştır.

✚ **Türkiye Selçuklu Devleti döneminde Anadolu'nun bir "Türk yurdu" olduğunun kesinleştiği ve Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma umudunun tamamen sona erdiği savaş hangisidir? Belirtiniz.**

CEVAP: Miryokefalon Savaşı (1176).

✚ **Haçlı Seferleri'nin teknik ve kültürel sonuçları arasında yer alan, Avrupa'nın gelecekteki bilimsel gelişimine zemin hazırlayan buluşlardan üç tanesini yazınız.**

CEVAP: Kağıt, barut, pusula ve matbaa (Herhangi üçü).

Demokrasinin Temel Nitelikleri Nelerdir?

- Demokratik bir toplumda yaşamının ve karar alma süreçlerine katılmanın temelinde bazı önemli kavramlar yatar.
- **Bunlar:**
Özgürlük: Başkalarının haklarını kısıtlamadan kendi düşüncemize dayanarak karar verebilmektir.
Eşitlik: Herkesin yasalar önünde aynı haklara sahip olmasıdır.
Katılım: Alınan kararlarda söz sahibi olmaktır.
Çoğulculuk: Farklı fikirlerin ve anlayışların bir arada, saygı çerçevesinde yaşayabilmesidir.
Hukukun Üstünlüğü: Kuralların ve kanunların herkes için geçerli ve üstün olmasıdır.
Millî Egemenlik ve Seçme/Seçilme Hakkı: Yönetme yetkisinin millete ait olması ve yöneticilerin seçimde belirlenmesidir.

Tarihimizden Önemli Not:

- 23 Nisan 1920 (TBMM'nin açılışı) ve
 - 29 Ekim 1923 (Cumhuriyet'in ilanı)
- ülkemizin demokratik hayatındaki en önemli dönüm noktalarıdır ve **millî bayram** olarak kutlanır.

Çocuk Hakları ve Katılım Hakkımız

- Çocuklar toplumun bir parçası ve geleceğin güvencesidir.
- Haklarını bilen çocukların yetişmesi çok önemlidir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme:

- Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989'da kabul edilmiş,
- Türkiye ise 14 Eylül 1990'da imzalamıştır.
- **Temel İlke:** Ayrım gözetmeme, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme hakkı, katılım hakkı
- **Katılım Hakkı (Madde 12 ve 13):** Çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini serbestçe ifade etme (sözlü, yazılı veya sanatsal biçimde) ve karar alma süreçlerine dâhil edilme hakkıdır.

Kararlara Nasıl Katılırız?

1.Fikir Sorma: Fikrinizin sorulması ama uygulanmamasıdır (Düşük katılım).

2.Beraber Karar Alma ve Uygulama: Ailede veya okulda her ihtimalin birlikte değerlendirilip ortak karar verilmesidir (İdeal katılım).

3.Kendi Kararını Alma ve Uygulama: Kendi ilgi alanınıza göre (örneğin bir hayvanları koruma derneğine üye olmak) bağımsız karar alıp uygulamaktır.

Katılım Sürecinin 3 Aşaması:

1. Bilgi Edinme
2. Düşünceyi İfade Etme
3. Geri Bildirim Alma.

Yönetimde Karar Alma Aşamaları

- Demokratik yönetimler karar alırken tek başına hareket etmez, bireylerin ve kurumların düşüncelerini dikkate alır.
- **Karar alma süreci şu 6 adımdan oluşur:**
 1. Sorunun ya da konunun gündeme getirilmesi.
 2. Çözüm önerileri geliştirilmesi.
 3. Karar verme.
 4. Kararın uygulanması.
 5. Kararın değerlendirilmesi.
 6. Gerekirse yeniden çözüm yolları oluşturulması.

Yönetimin Karar Alma Sürecini Etkileyen Güçler

- Toplumsal sorunların çözümünde ve devletin karar almasında biz vatandaşların ve çeşitli grupların büyük rolü vardır.

Bunlar 4 ana başlıkta toplanır:**1.Siyasi Partiler:**

- Belirli bir görüşü savunan ve ülke yönetiminde söz sahibi olmak isteyerek seçimlere katılan örgütlenmiş kuruluştur.

2.Sivil Toplum Kuruluşları (STK):

- Özel sektörden ve devletten bağımsız, gönüllülük esasına dayalı çalışan kuruluşlardır.
- Vakıflar, dernekler, sendikalar ve meslek odaları STK'lara örnektir.
- İnsanlara hizmet eder ve yöneticilere sorunların çözümü için alternatifler sunarlar (Örn: Yeşilay).

3.Medya:

- Gazete, radyo, televizyon, dergi ve genel ağ (internet) gibi haber almamızı sağlayan yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçlarının tümüdür.
- Toplumun bilgiye erişimini sağlar ve toplumsal sorunları gündeme taşıyarak farkındalık oluşturur.

4.Kamuoyu:

- Toplumu ilgilendiren herhangi bir sorun üzerinde halkın benimsediği genel düşünceye, "ortak kanaate" denir.
- Medya ve STK'lar kamuoyu oluşturmada çok etkilidir.

Hak Arama ve Toplumsal Düzen

- Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının haklarını (örneğin komşumuzun hakkını, hayvanların ve doğanın hakkını) ihlal etmemeliyiz.
- Sorunlarımızı kavgaya ederek değil, **hak, özgürlük, sorumluluk ve adalet** çerçevesinde, **yasal yolları** kullanarak uzlaşmayla çözmeliyiz.

II. BÖLÜM: YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ VE KATILIM

21. Demokraside "Özgürlük" kavramı nasıl tanımlanır?

Cevap: Başkalarının haklarını kısıtlamadan kendi düşüncemize dayanarak karar verebilmektir.

22. "Çoğulculuk" ilkesi demokratik yönetimlerde neyi ifade eder?

Cevap: Farklı fikirlerin ve anlayışların bir arada saygı çerçevesinde yaşayabilmesidir.

23. Milli Egemenlik nedir?

Cevap: Yönetme yetkisinin millete ait olması ve yöneticilerin seçimle belirlenmesidir.

24. Türkiye'nin demokratik hayatındaki en önemli iki dönüm noktası nedir?

Cevap: 23 Nisan 1920 (TBMM'nin açılışı) ve 29 Ekim 1923 (Cumhuriyet'in ilanı).

25. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin temel ilkeleri nelerdir?

Cevap: Ayrım gözetmeme, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme hakkı ile katılım hakkıdır.

26. Çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini serbestçe ifade etmesine ne denir?

Cevap: Katılım Hakkı.

27. Katılım sürecinin üç aşaması nelerdir?

Cevap: 1. Bilgi Edinme, 2. Düşünceyi İfade Etme, 3. Geri Bildirim Alma.

28. Demokratik yönetimlerde karar alma sürecinin ilk adımı nedir?

Cevap: Sorunun ya da konunun gündeme getirilmesi.

29. Belirli bir görüşü savunan ve ülke yönetiminde söz sahibi olmak için seçimlere katılan kuruluşlara ne denir?

Cevap: Siyasi Partiler.

30. Sivil Toplum Kuruluşları (STK) nedir? Örnek veriniz. Cevap: Özel sektör ve devletten bağımsız, gönüllülük esasına dayalı çalışan kuruluşlardır. Örnek: Yeşilay.

31. Medyanın toplumdaki temel görevi nedir?

Cevap: Toplumun bilgiye erişimini sağlamak ve toplumsal sorunları gündeme taşıyarak farkındalık oluşturmaktır.

32. "Kamuoyu" kavramını açıklayınız.

Cevap: Toplumu ilgilendiren herhangi bir sorun üzerinde halkın benimsediği genel düşünce veya ortak kanaattir.

33. Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken temel sınırimiz ne olmalıdır?

Cevap: Başkalarının haklarını (komşumuzun, hayvanların, doğanın vb.) ihlal etmemeliyiz.

34. Karşılaşılan sorunlar demokratik bir toplumda nasıl çözümlenmelidir?

Cevap: Kavga ederek değil; hak, özgürlük, sorumluluk çerçevesinde yasal yollarla ve uzlaşmayla çözümlenmelidir.

35. Temel hak ve ödevlerimiz hangi belge ile güvence altına alınmıştır?

Cevap: Anayasamız tarafından güvence altına alınmıştır.

36. Anayasa Madde 17 hangi hakkı korur?

Cevap: Herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını korur.

37. Özel hayatın gizliliği hakkı anayasanın kaçınıcı maddesinde yer alır?

Cevap: 20. maddesinde yer alır.

38. "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz" ifadesi hangi maddeye aittir?

Cevap: 42. maddeye aittir.

39. Çevreyi korumak ve geliştirmek kimlerin ödevidir?

Cevap: Hem devletin hem de vatandaşların ödevidir (Madde 56).

40. Vergi ödevi ile ilgili temel kural nedir?

Cevap: Herkesin mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü olmasıdır (Madde 73).

 Demokratik bir yönetimde karar alma sürecini etkileyen "Kamuoyu" kavramını tanımlayarak, kamuoyu oluşmasında etkili olan iki unsuru yazınız.

CEVAP: Toplumu ilgilendiren bir sorun üzerinde halkın benimsediği genel düşüncedir. Medya ve STK'lar etkilidir.

 Sivil Toplum Kuruluşları (STK), devletten bağımsız ve gönüllülük esasına göre çalışır. Bu kuruluşların toplumsal sorunların çözümünde yönetime nasıl katkı sağladığını bir örnekle açıklayınız.

CEVAP: Yöneticilere sorunların çözümü için alternatifler ve toplumsal talepler sunarlar. (Örn: Yeşilay'ın bağımlılıkla mücadelede sunduğu çözüm yolları).

 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de yer alan "Katılım Hakkı" nedir? Çocukların bu hakkı okul ortamında nasıl kullanabileceğine dair bir örnek veriniz.

CEVAP: Çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme ve kararlara dahil olma hakkıdır. Örn: Sınıf başkanı seçiminde oy kullanmak.

**TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIN TOPLUMSAL DÜZENİN
SÜRDÜRÜLMESİNDEKİ ÖNEMİ**

- İnsan, birey olarak doğar ancak toplum içinde yaşar. İçinde yaşanan toplumda düzenin sağlanması ve korunması için kuralların olması gerekir.
- Bu kurallar bireylere sorumluluklar verirken aynı zamanda onların hak ve özgürlüklerini kullanmasını da sağlar.
- Temel hak ve ödevlerimiz Anayasamızın ve Anayasamıza bağlı olarak hazırlanan yasalarımızın koruması ve güvencesi altındadır.
- Bu haklarımızın birçoğunu doğar doğmaz kullanmaya başlarken seçme ve seçilme, mülkiyet edinme gibi bazı haklarımızı kullanabilmemiz için yetişkin olarak kabul edildiğimiz on sekiz yaşını beklememiz gerekir.

Anayasamızın "**Temel Haklar ve Ödevler**" kısmında yer alan bazı maddeleri

Madde 17	Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
Madde 20	Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.
Madde 24	Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
Madde 25	Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.
Madde 27	Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.
Madde 42	Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
Madde 56	Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.
Madde 72	Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.
Madde 73	Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

- Hak ve özgürlükler, insanların dünyada eşit ve özgür bir şekilde yaşamasına ve toplumsal düzenin sürdürülmesine katkıda bulunur.
- Ancak hak ve özgürlüklerimizin sınırsız olmadığını farkında olmalıyız.
- Bizim kadar diğer insanların da hak ve özgürlüklere sahip olduğu bilinciyle hareket etmeliyiz.
- Bunun için de hak ve özgürlüklerimizi nasıl kullanacağımızı ve sorumluluklarımızın neler olduğunu belirleyen toplumsal kurallar ve yasalar vardır.

Hak, bir özgürlüğün sağlanması için kişiye anayasa ve kanunlar ile tanınmış yetkilerdir.

- Haklar kişilerin toplumda eşit ve özgür bir şekilde yaşamalarını sağlar.
- Haklarımızı kullanırken diğer insanların haklarına saygı göstermek, sorumluluklarımız arasındadır.
- Bu sorumluluklar, sadece yasalar tarafından belirlenen kurallara uymayı değil aynı zamanda topluma faydalı olmak için yapılan gönüllü katkıları da kapsar.
- Birey, haklarını kullanırken sahip olduğu sorumlulukları da yerine getirmelidir.

Sorumluluk sahibi olan bir vatandaşın bazı özellikleri

- Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma için düzenlenen etkinliklere katılır.
- Kamu malları ile ortak yaşam alanlarını özenli ve temiz kullanır.
- Vergi vermek, oy kullanmak, kanunlara uymak gibi vatandaşlık görevlerinin önemini bilir.
- Ülkede yaşanan olağanüstü durumlarda (salgın, afet vb.) yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılır.
- Toplumsal sorunların çözümü için öneriler sunar.
- Toplumun millî ve manevi değerlerini koruyup yaşatmaya istekli olur.
- Toplumsal hayatı düzenleyen kurallara uygun hareket eder.
- Vatandaşlık haklarımızı kullanmanın ve sorumluluklarımızı yerine getirmenin yollarından biri de dilekçe hakkımızdır.
- Bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsız yazılara **dilekçe** denir.
- Demokratik haklarımızdan biri olan dilekçe hakkı ise yetkili kamu görevlilerine, devlet organlarına veya diğer kurumlara başvurarak şikayetleri, önerileri ve istekleri yazılı olarak iletebilme hakkıdır.
- Dilekçe hakkımızı kullanarak yönetimin karar alma sürecine katılabilir, karşılaştığımız sorunlara çözüm arayabilir, çözüm önerilerinde bulunabilir ve yetkili kurumlara taleplerimizi iletebiliriz
- **Anayasamızın 74. maddesi ile dilekçe hakkımız** güvence altına alınmıştır.

Madde 74 : Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

III. BÖLÜM: ETKİN VATANDAŞLIK VE SORUMLULUK**41. Etkin vatandaş kime denir?**

Cevap: Haklarını bilen ve sorumluluklarını yerine getiren kişiye denir.

42. Vatandaşlık okuryazarlığı neyi ifade eder?

Cevap: Hak arama özgürlüklerini ve haklarını kullanabilme yeterliliklerini ifade eder.

43. Hak ve özgürlükler sınırsız mıdır? Açıklayınız.

Cevap: Hayır, sınırsız değildir; diğer insanların haklarının başladığı yerde bizim özgürlüğümüz biter.

44. Dilekçe nedir?

Cevap: Bir dileği bildirmek için resmi makamlara sunulan imzalı ve adresli yazılardır.

45. Dilekçe hakkı anayasamızın hangi maddesi ile güvence altına alınmıştır?

Cevap: 74. maddesi ile güvence altına alınmıştır.

46. Dilekçe hakkı hangi amaçlarla kullanılabilir?

Cevap: Yönetimin karar alma sürecine katılmak, sorunlara çözüm aramak veya yetkili kurumlara talep iletmek için.

47. Sorumluluk sahibi bir vatandaşın kamu mallarına karşı tutumu nasıl olmalıdır?

Cevap: Kamu mallarını ve ortak yaşam alanlarını özenli ve temiz kullanmalıdır.

48. Etkin vatandaşın yaptığı işe karşı sorumluluğu nedir?

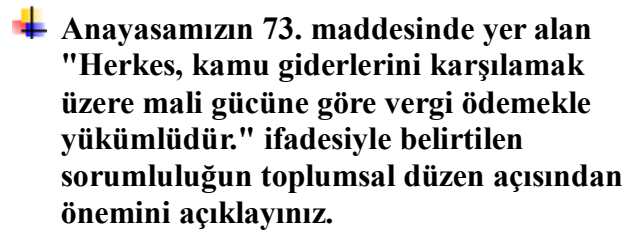
Cevap: Yaptığı işi elinden gelen en iyi şekilde yapmaya gayret etmektir.

49. Toplumsal sorunların çözümünde etkin vatandaş ne yapar?

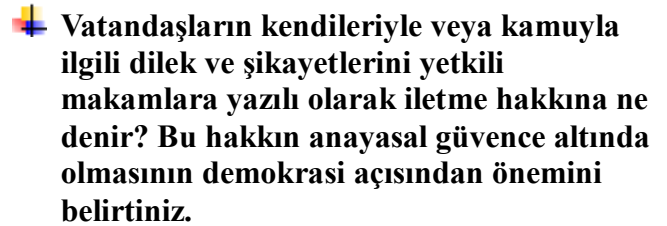
Cevap: Yetkili kişi ve kurumlarla iş birliği yapmaya özen gösterir ve öneriler sunar.

50. Olağanüstü durumlarda (salgın, afet vb.) etkin bir vatandaştan beklenen davranış nedir?

Cevap: Yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılmaktır.

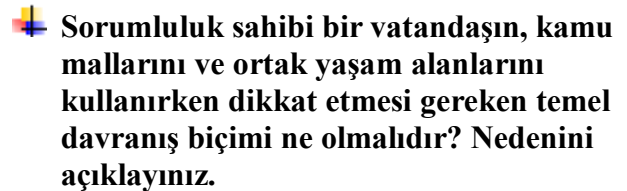

CEVAP: Vergi vermek, devletin eğitim, sağlık ve güvenlik gibi kamu hizmetlerini sürdürebilmesini sağlar; toplumsal düzenin devamlılığı için şarttır.

CEVAP: Dilekçe Hakkı.

Vatandaşların yönetim süreçlerine katılımını sağlar ve sorunların yasal yollarla, uzlaşma içerisinde çözülmesine imkan tanır.

CEVAP: Özenli ve temiz kullanılmalıdır. Çünkü bu alanlar topluma aittir ve gelecek nesillerin de bu haklardan faydalanması sorumluluğumuzdur.